

DE Jan Folkerts
KOLONIALE
ILLUSIE

HERMAN WARNER MUNTINGHE

(1773-1827), *architect*
van de koloniale staat

Boom – Amsterdam

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij financiële bijdragen van de Stichting Daendels, het Professor van Winterfonds en het Adatrechtfonds

Afbeelding omslag: aquarel van Q.M.R. VerHuell van het pinkschip *Aurora* voor de kust bij Anjer, Java (juni 1816) (Maritiem Museum Rotterdam)

Schutblad voor: kaart van West-Java tussen Batavia en Cirebon
Schutblad achter: kaart van het sultanaat Palembang op Sumatra

Ontwerp omslag en binnenwerk: Mijke Wondergem
Verzorging binnenwerk: Peter Tychon

© 2023 Jan Folkerts | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

ISBN 978 90 2446 493 7
NUR 680

www.boom.nl

INHOUD

INLEIDING 9

1 DE VORMING VAN EEN KOLONIAAL (1773-1806) 19

- Een koloniaal milieu 20
- De jeugd van Herman Warner 23
 - Studietijd en promotie 27
 - In Engeland 31
 - Terug in Groningen 34
 - De Aziatische Raad 36
- Het debat over het koloniale stelsel 39
 - Nederburgh 44
- Een nieuw charter voor Oost-Indië 48
 - Vertrek naar Indië 51

2 DE MACHINE VAN DAENDELS (1806-1811) 55

- Muntinghes uitgangspositie in 1806 56
 - De wereld van Batavia 57
- De eerste Indische maanden van Muntinghe 60
 - De komst van Daendels 62
 - Muntinghe en de 'oudgasten' 65
 - Een vloed aan besluiten 66
 - De koloniale staat 69
 - Kennisverwerving 74
 - Muntinghe als hoogste rechter 76
- Muntinghe en het hervormingsprogramma 79
 - Gehuwd en weer gescheiden 82
 - Muntinghe onder Janssens 84
 - De opbouw van een koloniale staat 87

3	JAVA ALS LABORATORIUM (1811-1816)	91
	De komst van de Britten	92
	Aan de slag voor een nieuw regime	95
	Een onvergetelijk feest	99
	De val van Yogyakarta	102
	Slavernij	104
	Vrienden	108
	Landhervorming	109
	Drie stelsels	111
	Muntinghes adviezen over de landrente	113
	Dorpshoofden of individuele boeren	117
	De landverkoop	123
	Corruptie	126
	De deceptie van Raffles en Muntinghe	129
4	EEN NIEUWE START (1816-1817)	135
	De commissarissen-generaal	136
	Een nieuwe rol voor Muntinghe	138
	Muntinghes landgoederen	140
	Oproer op de particuliere landerijen	145
	Muntinghes interventie	148
	Onderzoek naar de oorzaken	150
	De rol van de Europese landheren	152
	Muntinghes persoonlijkheid en de beeldvorming	155
	Muntinghes plan voor Indië	159
	De 'uitvinding' van het dorp	164
	Angst om de vingers te branden	167
	Het transnationale netwerk	170
	De koffielanden	172
	Naar Palembang	173
5	DE 'OORLOG VAN MUNTINGHE' (1818-1819)	177
	Het sultanaat Palembang	180
	Muntinghes eerste maatregelen	182
	Geopolitieke betekenis van het conflict in Palembang	184
	Muntinghes eerste tocht naar het binnenland	186

Muntinghe als bestuurder van Palembang	190
Muntinghes tweede expeditie	193
Opstand in het binnenland	197
De zege van Badaruddin	201
Opstand op Bangka en een verpletterende nederlaag	204
De religieuze factor in het verzet tegen de Europese overheersers	209
De persoonlijke gevolgen voor Muntinghe	211
Naspel	214

6 MUNTINGHE ALS RAAD VAN INDIË (1820-1822) 217

Muntinghe en de Nederlandse handel	219
Een nieuw begin op Borneo	222
Land, bevolking en handel van Borneo	226
Etnische en raciale aspecten	233
Sumatra's Westkust	236
Een nodeloos en overtollig rad	237
Het leven op Bidara Cina	242
Muntinghe en de Europese kolonisatie	244
Ujung Berung en Sukabumi	247
De Europese landheer als parasiet	250
De afloop van de affaire De Wilde, Muntinghe vertrekt	256

7 MUNTINGHES VERBLIJF IN NEDERLAND

EN DE NHM (1823-1825) 259	
Een komeet verschijnt	260
Muntinghe en het verdrag met Engeland	261
Muntinghe en de Nederlandsche Handel-Maatschappij	263
Muntinghes reis langs de handelshuizen	265
Muntinghes adviezen aan Willem I over de handel	269
Over de nieuwe Maatschappij	271
De oprichting van de NHM	273
De Koninklijke Commissie	275
Confrontatie	277
Teleurstelling	281
Terug naar Indië	283

8 MUNTINGHES LAATSTE JAREN (1825-1827) 287

Terug in Batavia 288

Bij Muntinghe thuis 291

De Java-oorlog 293

Afnemende gezondheid, botsing met Du Bus 296

Een keer ten kwade 299

Missie naar de Vorstenlanden 301

Muntinghes laatste kolonisatieadvies 304

Palembang ten slotte, Muntinghes ontslag 307

Muntinghes dood 311

Terugblik op de laatste jaren 313

De Indische hemel 316

EPILOOG 317

Verantwoording 321

Bronnen 321

Spelling en terminologie 322

Woord van dank 323

Noten 327

Vreemde-woordenlijst 385

Geraadpleegde primaire bronnen 389

Literatuur en gedrukte bronnen 395

Illustratieverantwoording 437

Index 439

INLEIDING

Eerst vereerd, later verguisd, en ten slotte vergeten. Dat was het lot van de hoofdpersoon van dit boek, Herman Warner Muntinghe. Zijn levensjaren van 1773 tot 1827 bestrijken precies evenveel jaren in de achttiende als in de negentiende eeuw, en hij was dan ook in veel opzichten een overgangsfiguur. Al tijdens zijn leven liepen de meningen over Muntinghe uiteen: hij was een man 'vol vuur, dat hem uit de ogen blinkt' en 'de spil waar alles in de kolonie om draaide', hij combineerde 'de schitterendste gaven met het ongeregeldste leven', hij was een 'kundige en welsprekende staatsman' en een man van uitnemende talenten, maar ook een 'origineel' mens, iemand die alleen kon of wilde werken als hij er enthousiasme voor kon opbrengen. Volgens een ander hield hij je enorm van het werk, maar 'geen tijd was zo plezierig, en misschien in andere opzichten zo nuttig als in zijn gezelschap'. Maar over hem werd ook gezegd dat het 'te bejammeren' was, dat 'zoveel kunde door zoveel slechts beoedeld werd'. En na de dood van deze 'liederlijke' man betreurden volgens een ander weliswaar zijn crediteuren zijn verlies, maar verder weinigen. De gouverneur-generaal Godert van der Capellen vroeg zich af hoe iemand zo begaafd kon zijn, en dat hij zich toch door 'zinnelijkheid en kwade gewoonten liet vervoeren'. Pas tientallen jaren later werd zijn vroege dood betreurd en werd hij gezien als 'een schitterende ster' aan de Indische hemel.¹

Muntinghe was de belangrijkste grondlegger van de nieuwe koloniale staat die in de vroege negentiende eeuw in de Indonesische archipel ontstond. Hij was de enige bestuurder die tussen 1806 en 1827 alle regimewisselingen in Indië en het moederland wist te overleven, en de enige die zijn invloed bijna tot op het laatst behield. Het levens-

verhaal van deze briljante maar eigenzinnige bestuurder werpt een boeiend licht op het begin van Nederlands-Indië, en daarmee ook op de oorsprong van het huidige Indonesië als staat. In zijn excentrieke leven werden de spanningen en de verschuivende normen van zijn tijd weerspiegeld.

Muntinghes tijd was een periode van grote politieke en maatschappelijke veranderingen. Bij zijn geboorte was stadhouder Willem v nog aan de macht, en moesten de grote politieke omwentelingen van de Amerikaanse onafhankelijkheid, de Franse en Bataafse revoluties en van Napoleon nog komen.

In het huidige Nederland ging na 1795 de Bataafse Republiek tastend en zoekend op weg naar een passende vorm voor een nieuwe staat, die pas enkele decennia later definitief gestalte kreeg. De oude handelscompagnieën VOC en WIC waren ten onder gegaan en hoe dit nieuwe Nederland zich moest verhouden tot zijn koloniën was daarbij een vraag die niet eenvoudig beantwoord kon worden. Er was geen blauwdruk voor een nieuwe koloniale staat. In Oost-Indië werd het kerneiland Java een grootschalig laboratorium, waarin de regering uiteenlopende sociaal-economische en bestuurlijke modellen uitprobeerde met wisselende resultaten. Nederlands-Indië is in deze tijd wel een ideale kweekvijver voor maatschappelijke veranderingen genoemd.² Inspiratie kwam uit de ideeën van de Verlichting, die de gemeenschappelijke basis vormden voor de nieuwe generatie bestuurders die nu in Indië de dienst uitmaakte.³ Er ontstond vanaf 1808 een nieuwe koloniale staat, die in dit boek een prominente rol speelt.

Dit boek vertelt het verhaal van de introductie van die Verlichtingsideeën in het huidige Indonesië en de rol die Muntinghe daarbij speelde. De sleutel tot de ontwikkeling van ideeën over het bestuur van de kolonie moet niet in de eerste plaats in Den Haag en zelfs niet alleen in Batavia worden gezocht, maar in de wisselwerking tussen de toenmalige politieke theorie en de praktische ervaringen in Indië zelf, en in de rest van de Europese koloniale wereld.⁴ Veel concrete plannen kwamen niet van de Haagse tekentafels, maar uit de praktijk in de archipel. Bijzondere aandacht is er daarom ook voor de tegenkrachten in Indië. De reactie van de bevolking op de koloniale politiek bepaalde grotendeels de speelruimte van het gouvernement in Batavia.

Indië was tijdens Muntinghes leven langdurig geïsoleerd van het Europese moederland. De reusachtige afstand tussen patria en Indië, die slechts met een lange zeereis over Kaap de Goede Hoop kon worden overbrugd, was onder normale omstandigheden al een forse handicap in de communicatie. Een handicap die het voor de VOC-bewindhebbers onmogelijk maakte om anders dan indirect en met grote vertraging invloed uit te oefenen op de gang van zaken in de kolonie. Tijdens de oorlogen met Engeland, dat op de wereldzeeën oppermachtig was, kwam de communicatie zelfs vrijwel geheel tot stilstand. Al deze tijd moest de kolonie zich vooral zelf zien te redden.

Maar het was niet alleen de verstoorde communicatie die de relatie tussen Indië en patria veranderde. Het waren vooral de nieuwe opvattingen over de relatie met de kolonie, die in de archipel vaak anders beoordeeld werden dan in Europa. En zo ontwikkelde niet alleen gouverneur-generaal Daendels, maar ook zijn opvolgers Raffles en Van der Capellen als hoogste gezagsdragers in de kolonie een gespannen verhouding met het opperbestuur in Europa, en werden alle drie uiteindelijk vervangen. Muntinghe vereenzelvigde zich tijdens zijn lange verblijf in Indië steeds meer met het Indische perspectief op de koloniale relatie. Muntinghes ideaal was een florerende koloniale economie die zowel aan het moederland als aan de Indonesische bevolking welvaart zou brengen.

Hoewel Indië geen settlerkolonie was zoals de Kaapkolonie of de Spaanse, Portugese en Britse bezittingen in de Amerika's, kwamen ook in Azië de werelden van het Europese moederland en de verre koloniën verschillende malen hard met elkaar in botsing. In Londen en Den Haag verbaasde men zich over de verregaande eigenzinnigheid van de bestuurders in de kolonie; in Batavia was men soms geschokt over het fundamentele onbegrip voor de situatie in Indië.

In Brits- en in Nederlands-Indië brachten nieuwe ambities de opkomende koloniale staat in conflict met de inheemse staten in wat wel wordt genoemd *the last stand of the Asian autonomies*.⁵ De opmerkelijke veerkracht van verschillende van deze staten werd door de toegenomen financiële en militaire mogelijkheden van de Europeanen op de proef gesteld. In een tijdsbestek van anderhalve eeuw vielen de meeste van deze dominostenen om met veel militair geweld en ten

kosle van heel veel mensenlevens. De verlichte ideeën over natuurrecht, de rechten van de mens en de leuzen van de Franse Revolutie leidden in de koloniën tot een vreemde paradox. Tegelijk met opvattingen over een andere relatie met de niet-Europeaanen, bijvoorbeeld over slavernij en dwangarbeid, waren de mogelijkheden van de kolonistoren om eenzijdig hun wil aan niet-Europese bevolkingsgroepen op te leggen juist sterk vergroot en was de wens om een 'batig slot' te realiseren sterker dan ooit. Men wilde, in de woorden van Alberts, 'de koloniale kip slachten, en toch zijn gouden eieren blijven rapen'.⁶ Het is de worsteling tussen deze tegenstrijdige uitgangspunten die als een rode draad door de carrière van Herman Warner Muntinghe en van zijn tijdgenoten in de Oost loopt, een worsteling die in 1830 voorlopig beslecht werd toen het Cultuurstelsel werd ingevoerd. Muntinghe, die in 1827 overleed, was daar al niet meer bij.

De grote breuk met het VOC-verleden vond in Indië plaats in de jaren 1808 tot 1816, de jaren waarin de napoleontische generaal Herman Willem Daendels en de Britse luitenant-gouverneur Thomas Stamford Raffles ingrijpende veranderingen in de kolonie doorvoerden. Deze jaren vallen samen met de snelle opkomst van Herman Warner Muntinghe als belangrijkste adviseur van het koloniale bewind, als secretaris-generaal, als president van de Hoge Raad van Justitie en als het belangrijkste lid van Raffles' council. De ineensstorting van de 'oude orde' op Java was al in 1805 voorspeld door prins Dipanagara, en de nieuwe, agressieve politiek van Daendels en zijn opvolger Raffles maakte in korte tijd een einde aan de autonomie van alle staten in een straal van 500 kilometer rond Batavia. Aan de politieke macht van Banten en Cirebon kwam een einde, terwijl Yogyakarta en Palembang feitelijk gedegradeerd werden tot koloniale protectoraten; concurrerende machtscentra werden niet langer getolereerd. Deze snelle ontwikkeling in korte tijd maakte een diepe indruk op alle betrokkenen.⁷ De gevolgen lagen niet alleen op politiek en militair terrein, maar ook op dat van de economie. Uiteindelijk leidde de aantasting door Daendels van de zelfstandigheid van die staten ook tot verre gaande gevolgen voor de gebieden buiten Java. Muntinghe speelde in die expansie een belangrijke rol.

Nieuw was ook de meer systematische kennisverwerving over de kolonie die onder Daendels al opkwam maar vooral onder Raffles nog meer gestalte kreeg. Meer dan voorheen trachtte men de inheemse samenleving te 'lezen'.⁸ De open en geïnteresseerde blik waarmee Europeanen in de vroege achttiende eeuw nog naar Azië keken, waarbij Verlichtingsfilosofen als Voltaire en Wolff hun bewondering voor de Chinese filosofie niet onder stoelen of banken staken, maakte plaats voor een fixatie op Azië, waarin juist de 'oosterse despotie' als een belangrijk kenmerk van de Aziatische maatschappij werd gezien, en waarin Azië (en in het algemeen de 'oriënt') niet langer naast, maar tegenover Europa werd geplaatst.⁹ Europa ontwikkelde zich, maar de Aziatische samenlevingen dreigden buiten de geschiedenis te worden geplaatst. Het was deze veranderende verhouding tot de buiten-Europese wereld die in 1978 het onderwerp vormde van Edward Saïds baanbrekende studie *Orientalism*.

We zullen zien hoe de nieuwe golf van ideeën uiteindelijk stuk-sloeg tegen de wens om de koloniale bevolking met zo laag mogelijke kosten in te schakelen in de imperialistische wereldeconomie. In het bijzonder gold dat voor Muntinghes idee dat het welzijn van de Indonesische bevolking een belangrijk doel van koloniaal beleid moest zijn, een visie die ik in dit boek omschrijf als *humanitair kolonialisme*. Voor de huidige lezer is het vanzelfsprekend dat dit begrip een interne tegenstelling is, omdat kolonialisme met zijn ongelijke machtsverhouding tussen kolonisator en gekoloniseerde nu eenmaal per definitie niet humanitair is.¹⁰ In het begin van de negentiende eeuw was dit echter allesbehalve vanzelfsprekend. Integendeel, een beleid gericht op het winstgevend maken van de kolonie zonder het welzijn van de bevolking te schaden was het kernstuk van de koloniale politiek onder Raffles en Van der Capellen en de voortdurende spanning tussen de twee elementen van dit begrip beheerste het leven van Muntinghe in Indië. In deze visie moest de gekoloniseerde bevolking beschermd worden tegen allerlei vormen van het vermeende oosterse despotisme, van de sultans tot de lokale adel en de regenten. Het koloniale bestuur diende de bevolking te beschermen tegen uitbuiting, een opvatting die we in andere vorm later terugzien bij Multatuli en de aanhangers van de zogenaamde Ethische Politiek in de vroege twintigste

eeuw. Het humanitaire kolonialisme had afgedaan aan het eind van Muntinghes leven, maar maakte een grote comeback na 1850, toen Muntinghe door de koloniale oppositie in Nederland opnieuw ontdekt werd.

Het debat over de nieuwe koloniale staat die in het begin van de negentiende eeuw ontstond was bij uitstek een transnationaal debat, en de ideeënvorming over dit onderwerp moet dan ook vanuit dat perspectief worden bekeken. Muntinghe zelf was er de belichaming van: van vaderszijde uit een Groningse regentenfamilie afkomstig, maar van moederszijde uit een familie met Franse wortels, met een netwerk van Amsterdam tot Curaçao, en van Genève tot Londen. Zelf was hij sterk op Engeland georiënteerd, waar hij een deel van zijn opvoeding had gekregen, en in Indië werkte hij net zo goed onder het Fransgezinde bewind van Daendels als onder het Britse bestuur van Raffles en onder het herstelde Nederlandse gezag na 1816.

Dat het koloniale beleid na het herstel van de Nederlandse soevereiniteit onder de opperheerschappij van de Koning viel, betekende dat van een parlementair debat over de Aziatische bezittingen in de eerste decennia geen sprake was. Maar wie de in veel opzichten parallel verlopende geschiedenis van het Britse *empire* en het Nederlandse koloniale rijk in Azië in onderling verband bestudeert, kan de grote invloed die de Europese koloniale machten van elkaar ondergingen niet ontgaan. Dat blijkt ook uit nieuwe studies over het gebied van de Indische Oceaan. Die regio is recent steeds meer in beeld gekomen als een zone waarin eeuwenlang een grote culturele en economische uitwisseling plaatsvond.¹¹ De Indiase historicus K.N. Chaudhuri heeft als eerste de Indische Oceaan centraal gesteld vanuit een Aziatisch perspectief.¹² De focus op deze regio werd later overgenomen door Britse en Nederlandse historici. Een goed begrip van de koloniale geschiedenis van de vroege negentiende eeuw is alleen mogelijk vanuit een perspectief dat de nationale grenzen overstijgt.¹³

Muntinghe was een in de Nederlandse koloniën van de vroege negentiende eeuw zeldzaam voorbeeld van een bestuurder *cum* intellectueel. Zijn lidmaatschap van literaire en wetenschappelijke genootschappen wees al vroeg in die richting. Hij had in Indië een rijk voorziene bibliotheek en toonde in zijn nota's en rapporten een voor-

keur voor de ‘grote greep’: een kleine adviesvraag kon bij Muntinghe soms uitmonden in een betoog dat in de ruimte en in de tijd behoorlijk uitdijde. Achtereenvolgende koloniale bestuurders maakten graag gebruik van deze man die nooit om een antwoord verlegen zat en over een enorme kennis beschikte. De betrekkelijke ideeënarmoede van sommige van deze bestuurders werd door Muntinghe uit het zicht gehouden. Maar deze intellectuele dominantie van een man die niet het hoogste gezag bekleedde, gaf soms wrijving met hoger geplaatsten. Muntinghe meende het vaak beter te weten en liet dat soms weinig subtiel merken, een houding die hem vooral later veel vijanden opleverde. Zoals in het huidige Nederland het begrip visie bij sommige politici irritatie opwekt, zo was men ook in het Batavia, Den Haag en Brussel van de jaren 1820 niet per se gecharmeerd van Indische ambtenaren die een al te brede blik op de verhoudingen tussen Indië en Europa ontvouwden.

In dit boek gebruik ik de biografie van Muntinghe als een lens om het ontstaan van de koloniale staat beter te begrijpen. De persoonlijke geschiedenis en de politieke en economische geschiedenis van de kolonie worden zo met elkaar verbonden, en door de lange loopbaan van Muntinghe als uitgangspunt te nemen komen zowel samenhang als verschillen tussen de opeenvolgende regimes beter in beeld. Deze methode laat zien dat aan de talloze bestuurlijke experimenten wel degelijk lange discussies voorafgingen, en dat persoonlijke ervaringen van grote invloed konden zijn op de vorming van nieuwe inzichten.

Het levensverhaal van Muntinghe laat ook zien hoe op persoonlijk en politiek niveau de confrontatie plaatsvond tussen de ideeën van de Verlichting, de economische eisen van het moederland en de werkelijkheid in Indonesië. De botsing tussen deze drie elementen stelde serieuze koloniale bestuurders voor problemen die per definitie onoplosbaar waren en die de hoofdrolspelers – zoals Muntinghe – uiteindelijk konden vermorzelen.

Deze biografie laat ook zien dat de kennis en ervaring die koloniale bestuurders zelf of uit eigen netwerk en familie meebrachten een belangrijke rol speelden. Zonder inzicht in Muntinghes familiegeschiedenis en van zijn promotiestellingen komen zijn humanitaire ideeën

in de lucht te hangen en zonder zijn ervaringen als particulier landeigenaar in Indramayu is de dramatische verandering van zijn standpunt in 1817 een raadsel. Muntinghes omgang met slaafgemaakten en houding tegenover het abolitionisme komt in een ander perspectief te staan, als je weet dat de rijkdom van zijn familie van moederszijde vooral op slavenarbeid was gebaseerd. Zonder deze biografische component is het risico aanwezig dat elke discussie over het ontstaan van de koloniale opvattingen abstract en vruchteloos blijft.¹⁴

Herman Warner Muntinghe is te beschouwen als de belangrijkste architect van de koloniale staat in Nederlands-Indië in de vroege negentiende eeuw. Muntinghe werd in de eerste fase (1808-1816) door zowel Daendels als Raffles de allerhoogste lof toegezwaaid. Muntinghe was volgens Daendels de enige die nog overzicht had over de lawine van besluiten en regelingen die deze gouverneur-generaal over de kolonie uitstortte, en bij de meeste zaken was hij volgens Daendels direct betrokken geweest. Raffles vond Muntinghe zo onmisbaar dat hij zelfs in Europa nog lobbyde voor de positie van Muntinghe als de spil waar elk verlicht bestuur in Indië niet omheen zou kunnen. Ook het driemanschap Elout-Van der Capellen-Buyskes maakte volop gebruik van Muntinghe en zijn beroemde nota van 1817 bepaalde jarenlang de richting van het beleid. Van der Capellen zag Muntinghe als de enige die in staat was een visie te ontwikkelen op de toekomst van het Europees landbezit.

In de tweede plaats was er in de kolonie niemand die met zijn adviezen en functies een terrein bestreek dat zo breed was als dat van Muntinghe. Hij bracht adviezen uit over economie, handel, landbouw, bestuur en rechtspraak, zeeroverij, Sumatra, Borneo, de Grote Oost en over talloze andere onderwerpen. Hij was hoofd van de ambtelijke organisatie (secretaris-generaal) onder Daendels, president van de Hoge Raad van Justitie, extraordinair en gewoon lid van de Raad van Indië, president van de Raad van Financiën, commissaris van Palembang en lid van talloze commissies. Daarnaast was hij de initiatiefnemer van de Nederlandsche Handel-Maatschappij. Zeker, hij was eigenwijs en excentriek, en vocht met elk van zijn chefs ook meningsverschillen uit, maar noch Daendels, noch Raffles, noch Van der Capellen kon

zonder Muntinghe. Veel praktische ervaring deed hij op als eigenaar van grote landgoederen aan Java's noordkust en als assertieve vertegenwoordiger van Batavia in Palembang, waar hij de volle breedte van het bestuurlijk handelen bestreek, van het micromanagement van zijn kleine gevolg tot een oorlog tegen zowel de Engelsen als de sultan en de strategische geopolitiek van de archipel.

In de derde plaats viel de enorme bestuurlijke dadendrang van Daendels – die het begin van een nieuwe tijd markeerde in de jaren 1808-1809 – precies samen met de snelle opkomst van Muntinghe in dezelfde tijd. In de periode dat Muntinghe secretaris-generaal was, was de output aan besluiten van het koloniaal bestuur ruim driemaal zo hoog als die onder Daendels' voorgangers, om na Muntinghes benoeming tot president van het hooggerechtshof in augustus 1809 direct weer terug te zakken naar een lager (zij het vergeleken met de periode voor 1808 nog steeds hoog) niveau.

Muntinghe 'kon niet anders spreken dan hij dacht', zoals hij zelf zei, en drukte onder meer een stempel op de economische politiek in Indië, die hij voorzag van een sterk ethisch accent. De wortels van deze ideologische richting – die ik humanitair kolonialisme heb genoemd – worden in dit boek zowel gezocht in de Europese politieke filosofie als in Muntinghes persoonlijke achtergrond.